

MUZIKAS ZINĀTNES UN KRITIKAS AUGŠUPEJAI

PSRS Padomju komponistu savienības muzikas kritikas komisijas plenums

No 15. novembra līdz 20. novembrim Rīgā notika PSRS Padomju komponistu savienības muzikas kritikas komisijas izbraukuma plenums, vēltis muzikas zinātnes un muzikas kritikas jautājumiem Igaunijā, Lietuvā un Latvijā. Plenumu atklāja PSRS Padomju komponistu savienības sekretārs G. Hubovs norādot uz tā nozīmi un uzdevumiem.

Pēdējos gados, atzīmēja b. G. Hubovs, padomju muzika strauji uzplaukst. Visos žanros rodas jauni vērtīgi darbi. Toties muzikas zinātnes un kritika atpaliek. Šis atpalicības novēršana ir izšķirīgi svarīga muzikas tālākas augšupejas nodrošināšanai. Tādēļ šābrīd, kurās padomju muzikas darbinieki iztīrīja muzikas zinātnes un kritikas jautājumus, ir ļoti liela nozīme. Tādas apspriedes, kas notika Rīgā šābrīd, ir izšķirīgi svarīgas muzikas zinātnes un kritikas jautājumiem, atklājot trūkumus, tādējādi virzot uz priekšu kritiskās domas attīstību. Tiesi šābrīd, domas apmaiņas trūkums ir viens no galvenajiem cēloņiem, kas rada mūsu muzikas zinātnes un kritikas atpalicību.

Tāpat kā literatūras zinātnē un kritika, arī muzikā ietekmējoties un vēl nav pārvarēta maksimāla dalības zinātniskos un kritiskos, šī nozīmes ir dziļi kaitīga. Jo saskaldā uz vienu mērķi virzītu, kopīgu uzdevumu veikšanai veļotu darbu. Muzikas zinātnē un kritika ir viena daļa laika dažādas nozares. Atbalstot sevi no kritikas, muzikas zinātnieki īsteno norobežojas no laikmetīguma, aktualitātes, kas ir pats svarīgākais virs darba. No otras puses, šī parādība noved pie tā, ka kritika ienāk gadījumā laudis, kuru darba trūkst zinātniskā pamata. Katram darbam muzikas zinātnes un kritikas laukā jābūt kritikas gara piesātinātumam un tai pašā laikā arī zinātniskam. Tie cildens paraugi ir V. Belinskis, kas kritikas kaulinī, cīskos uzdevumus nekādā nešķirā no zinātniskā dzīvē.

Padomju muzikas zinātnē ir daudz neatrisinātu jautājumu, kuru atrisināšana nepieciešama muzikas kultūras tālākai attīstībai. Uz šiem jautājumiem jau ilgāku laiku saasināta kritiskās domas uzmanība, solim uz priekšu to atrisināšanai jābūt arī Baltijas republiku muzikas zinātnieku un kritiķu plenuma izvērtējamajai diskusijai. Par pašiem svarīgākajiem jautājumiem, ap kuriem koncentrējama diskusija šai plenuma, norādīja b. G. Hubovs, ir muzikas tautiskuma, nacionālās formas, pagātnes mantojuma, novatorisma un tradīciju problēmas, darbs muzikas izdevniecības un presē, muzikas propagandas, jauno muzikas zinātnieku kadru audzināšana, attieksmes starp komponistiem un kritiķiem.

Sie jautājumi tad arī bija tas centrs, ap kuru risinājis diskusiju plenuma.

Pēc G. Hubova ievērdarbiem, N. Grinfelds (Latvijas PSR), J. Gaudrims (Lietuvas PSR) un H. Kirvits (Igaunijas PSR) nolāsta pārskata ziņojumus par muzikas zinātnes un kritikas stāvokli Latvijā, Lietuvā un Igaunijā. Lai arī katrs no šiem ziņojumiem akcentēja dažādus atšķirīgus momentus savas republikas muzikas kultūras attīstībā, taču atklājas, ka tiklab sasniegumi un jo sevišķi trūkumi ir grūtības kritiskās domas attīstībā Baltijas republikās ir lielā mērā kopīgi. Tie īpaši tās attiecas uz pagātnes mantojuma pētīšanu un apgūšanu un uz nacionālās formas meklējumiem. Tālāk viss, ko šīs jautājuma runāja Baltijas republiku pārstāvji, viens otru papildināja, ļaujot vienas republikas sasniegumus izmantot pārējo republiku muzikas zinātnieku turpinājamajam darbam.

N. Grinfelds atzīmēja, ka muzikas zinātnē Latvijā ir jauna zinātne, kas tik tagad sāc attīstīties. Tiesa, arī pirms padomju varas nodibināšanās muzikas kritisko domu spīgri pārstāvēja tādi darbinieki kā E. Darziņš un J. Zālītis. Muzikas kritikas realitātes tradīcijas ar caviem rakstiem presē atbalstīja Izlele, uz klasiskās krievu muzikas pamatiem izausējis komponisti J. Vitols un E. Melngailis. Taču šī zinātniskās darbības muzikas laukā Latvijā agrāk nebija.

Pēc Liela Tēvijas kara, kad strauji sāka veldoties jaunā muzikālā dzīve, arī kļuva jūtams profesionālu kritiķu-muzikas zinātnieku kadru trūkums. Viens no pirmajiem padomju presē sāka rakstīt Jēkabs Vitoliņš. Virkne muziķu sāka strādāt kritikas laukā līdzekļu pamatdarbam. Tādi ir prof. V. Zostis, P. Pečerskis un vairāki citi, kuru darbība turpinās arī pašlaik. Vēl maz kritikas laukā strādā tādi nopietni sagatavoti muzikas zinātnieki kā J. Bogatireva un M. Goldins, vēsturniece L. Krasiņska. Jau ap pēdējiem gadu muzikas zinātnieku kadri sāc papildināties ar jauniem spēkiem — Konservatorijas studenti un absolventi. Jauno muzikas zinātnieku vīdu atzīmēja O. Grāvis, A. Darkevics, B. Bergmane, V. Kaupuzis u. c. Pašlaik Konservatorijas muzikas zinātnes nodalā ir 20 studenti.

Muzikas kultūra Padomju Latvijā tet strauji uz priekšu, Latviešu padomju komponisti dovisi virkni darbu, kas apliecina vēl nekādā nebijušo uzplaukumu šai mākslas nozarē. Muzikas zinātnieku priekšā līdz ar to izvirzās virkne teoretisku un radošu jautājumu, no kuru pārēžas atrisināšanas lielā mērā atkarīga republikas muzikas kultūras tālākā augšupeja. Tie vispirma kārtā ir tautiskuma, programmatiska, kā arī muzikālās dramaturģijas jautājumi, ar kuriem komponistiem allaž jā-sakarās praktiskajā jaunradē.

Vēl līdz šim atkarotās gadījumi, kad par kompozīcijas nacionālo formu spriež atrauti no socialistiskā satura. Dažkārt pietiek nolicīt dažādas senas tautas dziesmas motīvu, izmantot dažas ārējas tautas dziesmu muzikālās valodas īpatnības, lai kompozīciju pasludinātu par tautisku, ne-akarīgi no tās izteiktajam domām. Jautājums par muzikas sacerējuma un komponista muzikālās valodas tautiskumu risināms, vispirma kārtā izņemot no satura. Katra kompozīcija ir tautiska, ja tā ar savu saturu ir tuva, vajadzīga un interesanta tautai, ja tauta saprot tās valodu, formu, tāpēc tautiskuma jēdziens muzikā cieši saistāms un pat identificējams ar demokrātisma jēdzienu.

Atzīmējis, ka no nepareizās tautiskuma

izpratnes izriet tāds vēl nepārvarēts mūsu muzikas trūkums kā atsevišķu komponistu izpildīšanās no sabiedriskās kritiskās domas ietekmēšanas virsū daļradē, norobežojas no muzikas demokrātiskajiem žanriem u. tml., N. Grinfelds izteica savus uzskatus par programmatisko muziku, pret kuriem plenuma turpmākajā gaitā ieblida vairāki runātāji. Pēc referenta domām muzikas programmatisms jāizprot kā tās satura vārdiska izpausme. No tā izriet, ka katrā saturīgā, realistiskā muzikā ir programmatiska, jo katrā mākslās tēla saturu var formulēt vārdos, kas cilvēkam ir pašas izpildes līdzeklis. Nav vajadzības atsaukties uz to, ka muzikas tēli attīstās specifiski, pakļaujoties tikai saviem imantentem likumiem. Tā kā ar vārdus var tikst jebkuru dzīves īstenības parādību, tad ar vārdus var tikst arī šīs parādības atspoguļo un izskaidrot klausītāja reakciju uz to. Vienkāršs klausītājs pat vissarežģītākā muzikas sacerējuma nekādā neuztver, abstrahējoties no satura, par kuru viņam rodas priekšstats melodijas, ritmu, tembru utt. emocionālajā iespēdā klausīšanās procesā. Bet tā jau ir programma, kuru, kaut arī autors to savai kompozīcijai nav pievienojis, klausītājs katrā ziņā rada pats atkarībā no savas sagatavotības un muzikas uzveres spējam vairāk vai mazāk tuvu objektīvajai īstenībai. («Abstrakti», no skaņu auduma veidojuma likumsakarību viedokļa muziku klausās šaur specialistu aprindas, kuras interesē pati muzika «tāsišana», muzikas formas radīšanas melstarija».)

Runājot par muzikas dramaturģijas jautājumiem, N. Grinfelds atzīmēja, ka kritikas nevēlība par tiem valnoja daudzās radošās neievēlēs, kas piedzi-vin, rakstot darbus muzikālajiem tautiem. Teatra dramaturģijas papēmieni mehaniskā pārņemšana uz operu val baltu katējusi realizēt interesanto A. Lie-pina operas «Ausma» ieceri, radījuši trūkumus A. Skultes baleta «Brīvības sakta» dramaturģijā, kur libretista P. Aboljova ledomas dēļ naiva simbola aizstājusi J. Raipa lūgas skarbo dzeļu, traģisko patiesību. To pašu liecina arī virkne citu piemēru.

Ziņojuma nosēguma daļā referents īst apstājas pie pēdējos gados izdotajam latviešu padomju muzikas zinātnieku grāmatām un lielākajiem presē publicētajiem rakstiem, tikai garām ejot dažiem no tiem sniegtams īsu novērtējumu, analīzi. (To debates pamatoti pārmeta P. Pečerskis un citi runātāji.) Tikpat konservatīvi bija pārskats par republikas muzikas zinātnieku darbību mākslās dzīves notikumu rezenzēšana.

Izvirzot uzdevumus, kas tuvākā laikā jāveic latviešu padomju muzikas zinātniekiem, referents vispirma kārtā minēja muzikas, īpaši padomju muzikas propagandas plašās masas. Šim pašam mērķim jākalpo arī muzikas zinātnieku darbības aktivizēšana presē, sniedzot recenzijas par dažādām parādībām republikas kultūras dzīvē, iztīrājot aktualas daļradēs problēmas. Tuvākajā laikā jāsarīkst monogrāfijas par J. Vitoli, A. Kalniņu, E. Melngaili, J. J. Medniņu, rūpīgi jāizanalizē ievērojamākie latviešu padomju komponistu darbi. Nepieciešams vīstuvākajā laikā pabeigt latviešu muzikas vēstures mācības grāmatas uzrakstīšanu, nekavējoties jāizdod jau uzrakstīta latviešu muzikas hrestomatiņa, jāpārliktu latviešu valodā virkne mācības grāmatu Konservatorijai. Plēniskais laiks gatavoties J. Vitola, A. Kalniņa un E. Darziņa darbu akadēmiskā izdevuma gatavošanai. Steidzami nokārtojams jautājums par latviešu komponistu arhīvu sakārtošanu un pētīšanu. Izvirzot jautājumu par latviešu muzikas kultūras muzeja izveidošanu un teatra un muzikas institūta radīšanu pie Zinātņu akadēmijas, Daudz darba muzikas zinātniekiem veicama arī sakārā ar gatavoties literatūras un mākslās dekadē Maskavā.

Padomju Lietuvas muzikas zinātnieku pārstāvis J. Gaudrims atzīmēja, ka šī spēš uzplaukums latviešu padomju muzikā sācies pēc Komunistiskās partijas 1948. gada 10. februāra lēmuma par muzikas jautājumiem. Šai laikā uzrakstītas septiņas simfonijas, koncerti vijolei ar orķestri, koncerti klavierēm ar orķestri, pirmā latviešu padomju opera, pirmās latviešu padomju balets un daudz citu vērtīgu darbu. Ar pilnām tiesībām var apgalvot, ka latviešu muzikas līmenis pašlaik ir augstāks nekā jebkad.

Ši muzikas augšupeja ir Komunistiskās partijas un Padomju valdības nemīgtas gādības rezultāts. Gadība par latviešu muzikas attīstību vispirma kārtā izpaužas idejiskajā vadībā, kadru sagatavošanā un jaunradē piemērotu apstākļu nodrošināšanā.

Ļoti svarīga loma latviešu padomju muzikas attīstībā bija šā gada martā Maskavā notikušajai literatūras un mākslās dekadē. Tā parādīja sasniegumus, atklāja arī trūkumus, aktivizēja maksimāli radošo enerģiju. Pēc dekadēs sakrāstis vai top daudz jaunu darbu — operas, baleti, muzikālā komēdija, simfonijas, koncerti, kantātes utt.

Muzikas zinātnē un kritika palīdzējusi komponistu jaunrades attīstībai, cik vien bijis tās spēkos. Taču jāaska, šo spēku Lietuvā nav daudz. Muzikas teorijas un vēstures katedra pie Vilņas konservatorijas nodibināta tikai 1949. gadā, tāpēc līdz šim nebija jaunu kadru. Arī pagātnes mantojums muzikas zinātnes laukā ir niecīgs. Buržuāziskās Lietuvas laikā progresīvi darbi parādījās reti, tāpēc to iespējams bija nenozīmīgs.

Padomju Lietuvā organizējis muzikas zinātnieku darbs sākas tikai 1948. gadā, kad pie Komunistu savienības nodibinājis muzikas zinātnes un kritikas sekcija.

Viens no svarīgākajiem uzdevumiem, ko veic sekcija, ir līdzdalība latviešu komponistu jauno darbu apspriešanā. Citi noties par muzikas idejiskumu, kritika vairākkārt norādījusi uz satura trūkumu instrumentālos darbos, uz muzikas neatbilstību tekstam dziesmās un kantātes. Kritika pievērsusi komponistu uzmanību arī melstarijas jautājumiem, acinājusi mācīties no klasikas.

Taču, kā uzsvera J. Gaudrims, kritikas īmenis latviešu muzikas dzīvē vēl nav

pietiekami augsts. Ar humoru, tai pašā laikā ļoti trāpīgi runātājs raksturoja trīs nederīgus kritikas veidus, ar ko vēl nākoties sastapties Lietuvas muzikas dzīvē. Pirmais veids — virspuseja kritika. Tā dezorientē kā komponistu, tā klausītājus un lasītājus, neliderējot atņem tiem laiku. Otrs veids — draugu un ģimenes kritika, kuru vienīgais nolūks atvieglot skandāliem ceļu uz izdevniecību un koncert-estrādī. Trešais veids — nīkna, jauna kritika. Tā ir jau gandrīz izdzīvota un izpaužas ar to, ka daži vecie muzikā nepamatoti neatstāj jaunus. Šis kritikas veids ir spīgta buržuāziskās pagātnes palēka.

Cīņa par lietisku, idejisku, principālu kritiku ir svarīgs latviešu muzikas zinātnieku uzdevums. Svarīgs ierocis šai cīņā bija «Pravda» publicētie raksti par mākslās jautājumiem. «Pravdas» rakstu iztīrīšanai rīkoto īpašu apspriedē, kurā referēja muzikas zinātnieks Z. Kumpiene.

Viens no problemām, kas visvairāk sa-viņo latviešu muzikas zinātniekus, ir tautiskuma problema. Cenšamies radīt tautisku muziku, latviešu komponisti arvien vairāk interesējas par tautas dziesmu, arvien biežāk izmanto to savos darbos. Taču šī izmantošana bieži vien ir mehaniska: tautas melodija skandabā skan kā citāts, neiekļaujas visa darba būtībā. Daudzi komponisti vēl nesaprot, ka tautas dziesma nav gatavs izstrādājums, no kura var izvēlot skaistu lietu. Tautas dziesmu, melodiju drīzāk var salīdzināt ar graudu, kurā ietverta jauna dzīve. 1948. gadā, runājot par latviešu padomju dziesmu tautiskumu, ievērojamā muzikas zinātnieks folkloriste J. Čurļonite pāreizi atzīmēja, ka ir nepareizi ar intervāliem vien notelkti muzikas sacerējuma tautiskumu. Tas ir maksīgais tautiskums. Tādēļ arī vairākkārt nācies runāt, ka komponisti, vācot tautas muzikas materiālus, nepieda folkloristu ekspedīcijas. Lietuvas PSR Zinātņu akadēmijā savāks apmēram 30.000 dziesmu ar melodijām, bet komponisti par tām interesējas maz. Visā peckara laikā Zinātņu akadēmijas Tautas daļradēs kabinetu apmeklējusi tikai trīs komponisti — Svēds, Dvornovs un Balis.

Daudz darba latviešu muzikas zinātniekiem jāveic pagātnes mantojuma pētīšanā. Jau apspriesti un novērtēti vairāki pirmopadomju laikmeta komponistu — J. Groza, S. Simkus, M. Čurļona u. c. darbi. Uzrakstītas vairākas monogrāfijas, kas aplūko atsevišķu komponistu daļradē. Pagātnes mantojuma pētīšanai veļoti arī vairāki diplomdarbi. Bet īstenībā tas ir tikai liels darba sākums. Par vēlamo darba apjomu var spriest, ja ņemam vērā, ka vēl jānovērtē 6 operas, 6 baleti, 12 operetes, liels skaits dziesmu un instrumentālu darbu.

Uzvēris brālīgo republiku muzikas zinātnieku un kritiķu satikšanās lielo nozīmi padomju muzikas kultūras celšanā, J. Gaudrims ierosināja Baltijas republiku muzikas zinātnieku plenumsu sasaukt ik pēc trim gadiem. Vēl J. Gaudrims ierosināja pie katras republikas Zinātņu akadēmijas noorganizēt mākslās sektoru.

Par Padomju Igaunijas muzikas zinātnieku un kritiķu darbu ziņoja H. Kirvits, Igauniju muzikālajā jaunradē ir apmēram 50 gadu ilgas tradīcijas. Bet Igauniju muzikas zinātnē nav nekāda pagātnes mantojuma. Taču viss, kas šai laukā darīts pirmsopadomju varas, ir val no antizīnāniskais, kaitīgais, Igauniju tautai un kultural naidīgs vai arī nesistematiskais, gadījuma rakstura. Plašus ceļus muzikas zinātnes attīstībai atvēra Igauniju darba tautas uzvara 1940. gadā. Lielā loma kritiskās domas attīstībai bija Tēvijas kara gadiem. Pirmo reizi komponistu un citu muzikas darbinieku priekšā nostājās dzīves konkrēti uzdevumi: ar savu jaunradi dot ieguldījumu visas tautas kopīgajā cīņā pret ieinādnieku, līdz ar to saasinājas cīņa pret buržuāziskā nacionālisma ietekmēšanu dažu komponistu daļradē. Lielā daļā Igauniju muzikas darbinieku tie bija radošs, augšanas un pārgāšanas gadi. Teikto lielā mērā var attiecināt arī uz pirmajiem piekārta gadiem, kad Igaunijā pirmajā veldā palika audzināšanas un pārgādzināšanas uzdevumi, jo ievērojama daļa Igauniju komponistu un muzikas zinātnieku kara laikā bija spiesti dzīvot fasis-tu jūgā.

Pirmā, ko nācās veikt muzikas zinātnē, bija pagātnes muzikas mantojuma pētīšana un pārvertēšana, atdalot tajā progresīvo, realistisko no reakcionāro. Šai darbā Komunistu savienība un Konservatorija talkā nāca plašs sabiedriskais aktīvs. Tautas daļradēs novadā uzbrukums vērsās pret pašā būtībā aplamajiem meklējumiem atrast un noteikt «tīru» Igaunijas tautas muzikas pazīmes, ignorējot visiem zināmo patiesību, ka ikvienas tautas kultūra attīstās savstarpējā sakārā un mijiedarbībā ar citu tautu kultūram.

Sekmējot tautai vajadzīgas muzikas radīšanu, muzikas zinātnes un kritikas priekšā izvirzījās laikmetīgā satura un tā muzikālās atveides problema, kas savukārt arvien asāk izvirzīja muzikas valodas, melstarijas, tautas muzikas izmantošanas un attīstīšanas problēmu. Dzīvu atbalsi un dedzīgas diskusijas izsauca komponistu Kirvera un Aro pirmie meģinājumi izmantot tautas dziesmu tradīcijas kolchozu dzīvi atspoguļojot dziesmas. Dāļa muzikas zinātnieku šeit saskatīja pretrunu. Taču šī pretrunas saskatīšana izrādījās par vienkārt meģinājumu laikmetīgām, socialistiskām saturam atņemto nacionālo formu. Tiesa, prasība pēc laikmetīgā satura dažkārt nonāca pārāk tālu. Bija gadījumi, kad komponisti nosodīja par atrašanās no dzīves īstenības tikai tāpēc, ka viņš uzrakstījis dažas tautas dziesmas apdares. Sādas vulgāras pieejas palēkas saglabājusās vēl šodien.

It kā baldidamies nepelnītu pārmetumu, komponisti Igaunijā maz strādā pie tautas dziesmu apdares. Un Igaunijā pārāk maz vēribas tiek veļtīs pagātnes mantojuma jautājumiem. Novērtējot vecus darbus, neņem vērā laikmetu, kad tie uzrakstīti. Sāda paša rakstura kļūda ir par cēloni tam, ka jaunrades maksimāli cēlo baltumu attaisno ar tematikas aktualitāti.

Muzikas zinātnieks V. Vinogradovs (Maskava) sniedza vispārēju pārskatu par muzikas zinātnes stāvokli Baltijas republikās. Viņš atzīmēja, ka līdz ar ļoti strauju muzikas kultūras uzplaukumu Baltijas republikās pēc padomju varas nodibināšanās zināms parakums guvusi arī jaunā muzikas zinātne. Pašlaik Baltijas republikās darbojas apmēram 20 vecākas un vidējās paaudzes muzikas zinātnieku un tikpat daudz jaunās paaudzes pārstāvji. Šie darbinieki guvusi nopietni vērtējamus panākumus. Muzikas zinātne

Daudz pūliņu Igauniju muzikas zinātnieki ieguldījuši savas tautas muzikas vēstures pētīšanā. Taču 1949. gadā uzrakstīto Igauniju muzikas vēstures konspektu nevar uzskatīt par apmierinošu. Konspekta fakti materiāls aprobežojas ar to, kas publicēts buržuāzisko zinātnieku darbos. Visai vāja ir arī muzikālā materiāla analīze. Vērtējuma vietā bieži vien lasāmas vispārējas frazes. Darbam nav stingras zinātniskās bāzes.

Igauniju muzikas zinātnē palīdzējusi augt Komunistiskās partijas vēsturiskie lēmumi ideoloģijas jautājumos. Ar partijas norādījumu palīdzību Igauniju muzikas zinātnē spējusi sekmīgi cīnīties pret buržuāziskā nacionālisma un kosmopolitisma iedziedā, tādējādi celdama Igauniju muzikas kultūru un pati nostiprinādams. Pašlaik Igauniju muzikas zinātnieku saime jau ir ievērojami darba spējīgāka. Gan jāatzīst, ka jauno kadru audzināšanā panākumi ir vāji. No četriem Tallinas konservatoriju beigušajiem jaunajiem muzikas zinātniekiem tikai viens darbojas Komunistu savienībā. Igauniju muzikas zinātnieki darbojas visās nozarēs, kurās parasti izpaužas kritiskā doma — publicistikā, kritikā, jaunrades iztīrīšanas, muzikas propagandā utt. Taču darba apmēri vēl šauri. Nopietns pārmetums adresējams Igaunijas Valsts izdevniecībai, kas līdz šim nav lai-dusi klajā nevienas muzikas jautājumiem veļtās grāmatas.

Referata turpinājumā H. Kirvits aplūkoja komponistu un muzikas zinātnieku sadarbību. Igauniju komponistu jaunradē sākotnēji laikā šai jūtams novatorisms, svaiguma un daudzveidības trūkums laikmetīgu tematu risinājumā. Īpaši dziesma šai ziņā it kā mīnājas uz vietas. Kritika nav reaģējusi uz šo parādību, nav palīdzējusi komponistiem pilnveidot savu jaunradi. Kritika nav parādījusi, ka šis kaitīgais parādības galvenais cēlonis ir komponistu vājas saites ar dzīvi, vāja padomju cilvēku pažišana. Tāpēc komponisti savā daļradē atkaroties, izmanto novecojusies izteiksmes līdzekļus. Viens no šādu novecojušo izteiksmes līdzekļu izmantošanas rezultātiem ir, piemēram, pozitīvā varoņa baltums operas ar laikmetīgu tematiku.

Maz Igauniju muzikas zinātnieki darījuši, lai atklātu bezkonflikta teorijas ietekmi daļradē. Te savā ziņā meklējams cēlonis tam, ka komponisti neprot simfoniskajā muzikā risināt konfliktus starp pretējiem spēkiem, apmierinās ar statisku kontrastu parādīšanu, bet nevelē šo spēku cīņu pašā skandarbā izveidēt attīstību.

Lielā trūkuma, kas ierobežo Igauniju padomju muzikas jaunrades augšupeju, ir vājais folkloristu darbs, vispārīnoli li-kumsakarības Igauniju tautas muzikā attīstībā. Par pasīvīti runā jau tas vien, ka četrpadsmit gados, kopš Igaunijā pastāv padomju vara, nav izdots nevienas tautas melodiju krājums. Neizvērsas arī publicistika par tautas muzikas jautājumiem. Pērtāmi tautas dziesmas, folkloristi interesējas vīstīgi par teksti. Paš-lai radies tāds stāvoklis, ka komponisti izdoma «Igauniskus pagāmienu», kas no-ved pie atkarotāšanās un atdarināšanas. Tas īpaši jūtams jauno komponistu dar-bos, kas, komponējot dziesmas, neizman-tot tautas muzikas bagātās iespējas, bet kopē Aro un Kirvera izstrādātos pagāmienu.

Tautas muzikas izmantošanā profesio-nālo komponistu jaunradē vēl ir daudz sīrdīgu jautājumu. Muzikas zinātnieku kadri vēl ir pārāk mazi, lai varētu sekmīgi strādāt visu šo jautājumu iztīrīšanā. Vajadzētu sekot krievu klasisko kom-po-nistu piemēram un pašiem komponistiem aktīvi piedalīties šai darbā.

Daudz neatrisinātu jautājumu ir pagātnes mantojuma pētīšanā. Viens no trūkumiem ir tas, ka nemaz nav pērtā pilsētu, konkrēti Tallinas un Tartu, muzikas kultūra, kurā, bez šaubām, ir daudz interesanta. Cēlonis šādai atteiksmī pret pilsētas muzikas kultūru bija aplamais uzskats, ka šī kul-tūra ir tīri vāciska. Tikpat vulgārs un vienpusīgs ir uzskats, ka vācu muzikas ietekme varēja būt tikai negatīva. Ne-drīkst aizmirst, ka arī šajā ietekmē va-rēja būt un bija dažādi elementi — gan uz priekšu virzoši, gan bremzējoši.

Vajā izpētīti arī Igauniju krievu muzikas savstarpējā sakārā. Šai ziņā parasti aprobežojas ar fakta konstatēšanu, ka vecāks paaudzes komponisti mācījušies Peterburgā. Bet kā krievu kultūras ietekme izpaužas komponistu daļradē, — par to domā maz. Dzīļa Igauniju krievu muzikas kultūras sakaru izpētīšana ir viens no vissvarīgākajiem uzdevumiem.

Referata nosēgumā H. Kirvits aplūkoja dažus praktiskās dabas trūkumus Igauniju muzikas zinātnieku darbā un jau no kadru audzināšanā. Organizatoriskā zi-nā ļoti neaktīva ir Komunistu savienība, kas nav noorganizējusi nevienas diskusijas par muzikas zinātnes jautājumiem. Līdz šim laikam nav nodibināta muzikas zinātnes un kritikas sekcija, tāpēc muzikas zinātnieku savstarpējās sa-ltes ir vājas. Ļoti pasīva ir arī Konser-vatorijas muzikas zinātnes katedra, kas, kā zobagāli izteicās referents, sapulcē-joties vīstīgi tad, kad jāasadā eksamenu bīletes. Augstvērtīgu kadru sagatavošanu ārkārtīgi apgrūtinā vāja Konservatorijas materiāla bāze. Muzikas vēsturi nevar mācīt, tikai runājat par muziku. Studen-tiem šī muzika jādzird. Bet Konservatorijas fonoteka tik nabadzīga, ka šai ziņā nav nekādu iespēju. Referents pamatoti atzīmēja, ka tikpat nelāgs stāvoklis ar fonoteku ir arī citu republiku konser-vatorijās, un ierosināja panākt šai jautājuma atrisināšanu centralizētā veidā, atbilstoši mācību programmas paredzētajam materiā-lam.

Muzikas zinātnieks V. Vinogradovs (Maskava) sniedza vispārēju pārskatu par muzikas zinātnes stāvokli Baltijas republikās. Viņš atzīmēja, ka līdz ar ļoti strauju muzikas kultūras uzplaukumu Baltijas republikās pēc padomju varas nodibināšanās zināms parakums guvusi arī jaunā muzikas zinātne. Pašlaik Baltijas republikās darbojas apmēram 20 vecākas un vidējās paaudzes muzikas zinātnieku un tikpat daudz jaunās paaudzes pārstāvji. Šie darbinieki guvusi nopietni vērtējamus panākumus. Muzikas zinātne

Baltijas republikās sasniegusi tādu vē-nienu, kāda tai šeit nav bijis nekādā. Īpaši nozīmīgi ir panākumi folkloras laukā. Sa-vāks liels fakts materiāls par muzikas attīstības sākumiem. Šiem faktiem dots jauns, uz zinātniskiem pamatiem dibināts apgaismojums.

Jā nacionālā stīļa problemām vispār jā-būt padomju muzikas zinātnes uzmanības centrā, tad Baltijas republikās, sakārā ar to kultūras attīstības vēsturiskajam īpat-nībā, šis problems ir sevišķi svarīgas un aktualas. Tiklīdz pieskaroties šim problemām, mums jāatskatās uz pagātni un jārunā par Baltijas tautu — īpaši lat-viešu un Igauniju — sakārā ar vācu ie-brucējiem-kolonizatoriem. Nežēlīga, mil-zīgu upurus prasīša cīņa pret tiem līga līdz pat 20. gadsimtam. Taču cīņas asums un smāgums nevarēja izslēgt to, ka vācu kultūras iespaids Latvijā un Igaunijā bija liels. Vācu muzikā skanēja visur. Rīgā līgu laiku darbojās vācu operateātris, kura repertuārā bija arī tik nopietna muzika kā Vagnera darbi. Bez ietekmes nepalika arī Stendera zīģes un līdzīgi izdevumi Igaunijā.

Visā Baltijas tautu vēsturē valda divas tendences. Pirmā ir tautu cīņa pret sve-zēnietiem, kolonizatoriem un asimila-toriem, cīņa pret nacionālās kultūras iz-nīcinātājiem, kas vēlāk izauga cīņā pret Latvijas, Igaunijas un Lietuvas buržuā-zijas piekopto politiku pakļaut Baltijas tautu nacionālās kultūras Rietumeiropas satrūnējus kultūras ietekmē. Otrā ten-dence, kas vadīja lebrucēju rīcību, izpau-dās centienos sabārdāt Baltijas tautu na-cionālās kultūras, kolonizēt un asimilēt šīs tautas.

Vērtējot vēstures faktus, jāreķinās ar abām šīm tendencēm. Tas attiecas arī uz muzikas attīstības pētīšanu. Ignorējot pirmo tendenci — noliedzam nacionāli īpa-tnas muzikas attīstību, ignorējot otro — noliedzam sakarus starp tautām, lai gan vēsture pierāda, ka šie sakari ir bijuši. Saītes, kas pastāvēja starp Baltijas tautu kultūru un vācu kultūru, padomju zināt-nē jāizprot objektīvi. Varmācijas politi-ka, kas centās uzspiest svešu kultūru, jā-atšķir no vācu progresīvas kultūras. Mums ir svarīgi redzēt, ka labākā, demokrātiskā vācu kultūras daļa tika uzņemta un pārstrādāta Baltijas tautu kultūras, sek-medama to attīstību.

Vienpusīga pieeja šim jautājumam vē-rojama daudz Baltijas republiku muzi-kas zinātnieku darbos.

Neviena kultūra neattīstās noslēgti, bet gan saskārē ar citām kultūram. Latviešu, lietuviešu un Igauniju kultūras ir visas pa-saules kultūras sastāvdaļa, turklāt tāda sa-stāvdaļa, kuras nozīme nemīgti pieaug. Uzdevums ir nevis kaut ko atnest no kultūras mantojuma tikai tāpēc, ka tas radies saskārē ar rietumu kultūru. Uzde-vums ir nevis sasaurināt, bet gan papla-sināt nacionālā stīļa iezīmes, meklēt tau-tas muzikas avotos arvien jaunus tēlus un iezīmes. Muzikas zinātnieku uzdevums ir atklāt komponistu priekšā tautas muzikas bagātību, parādīt šajā bagātībā jaunus pagāmienu tēlu un melodiju veidošanos. Savu domu referents ilustēja ar vēstures faktiem.

Nepietiekami dziļi Baltijas republiku muzikas vēsturnieki atklājuši arī Baltijas tautu kultūru sakarus ar krievu tautas kultūru. Savāks gan visal liels un vērtīgs fakts materiāls, taču tā apgaismo-jums ir nepilnīgs. Ir svarīgi redzēt, ka viens val otrs latviešu, lietuviešu, vai Igauniju komponists mācījies no Rimska-Korsakova orķestrēšanas mākslu, bet vēl daudz svarīgāk saskatīt, kā šo komponi-stu daļradē, viņu aplīnā atspoguļojas krievu kultūras labākās tradīcijas: tauti-skums, patriotisms, kalpošana tautai. Krievu kultūras ietekmē nevar pērt, tikai ap-lūkojot atsevišķus faktus. Galvenais pētīšanas objekts ir krievu kultūras pro-gresīvās ietekme lielās sabiedriskās cīņās, vēsturisku lūzumu laikā posmos. Krievu kultūras ietekme vispārīgāk izpaužas krievu tautas un Baltijas tautu kopīgajā cīņā par brīvību. Kā piemēru referents aplūkoja krievu tautas cīņu pret dzim-tniecības jūgu. Šī cīņa kļuva par visu Krievijas progresīvo maksimāliem darbības saturu. Līdz ar krievu tautu pret saviem feodālajiem kākalkungiem cīnījās arī Bal-tijas tautas. Šo tautu zemniecības antifeo-dālajai cīņai ir nesaurājama sakarība ar cīņu par tautas nacionālo atbrīvošanos, kas ietekmēja arī kultūru. Tai skaita mu-ziku. Kļuva par tas uzplaukuma stimulu. Tādējādi progresīvā krievu kultūra, kas iedvesmoja un virzīja cīņu par zemniecības atbrīvošanu no muļniecības jūga, lab-vēlīgi ietekmēja Baltijas tautu kultūras darbinieku cīņu par brīvu nacionālo kul-tūru, jo visas šīs kultūras vienoja kopīgi progresīvi mērķi. Tādu nacionālās kul-tūras cīnītāju kā K. Baumaņa, A. Jurjāna, E. Darziņa un citu darbība neapņājamā pierāda krievu kultūras svēto ietekmi šādā plašā, būtiskā izpratnē.

Salomeja Neris bija, ir un allaz bus
darba tantul A. Liedags

Radošu meklējumu gadi

19. novembrī Rīgas teātra darbinieku un skatuves mākslas cienītāju saime atzīmēja LPSR Muzikālās komedijas teātra režisora, LPSR Nopelniem bagātā mākslinieka Mihaila Pjarnas 50 dzīves un 30 darba gadus.

Māksla M. Pjarnu atzīmēt jau kopš bērnības. Sākumā tā ir mākslinieciskā pašdarbība, kas remdē viņa alku radīt tēlu, ļaut atraisties radošajam priekam, ietekmēt skatītāju. Lielais Oktobris pavēra šādiem entuziasmiem ceļu uz profesionālu mākslu, radīja iabvēlīgus apstākļus talanta izkopšanai.

1930. gadā viņš nonāk Leningradas teātra skolas režisūras nodalā. Tagad šī

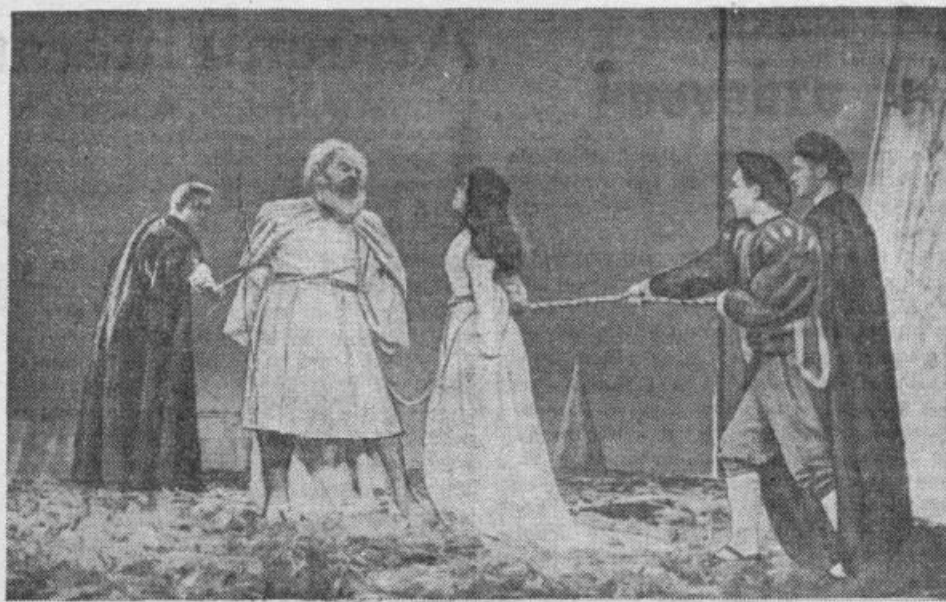
skola izaugusi par visu Padoņņu zemē pazīstamo Ostrovska vārda nosaukto teātra institutu. Te jaunais mākslinieks iegūst nopietnas zināšanas, kurām pievienojas skatuviskais rādījums, lielu meistarību vadītā strādājot praksē Puškina vārdā nosauktajā Akademiskajā teātrī. Daudz M. Pjarnam devis arī aktiera un režisora asistenta darbs toreizējā Maskavas Realistiskajā teātrī pie N. Ochlopkova.

Latvijā Mihails Pjarns sāka strādāt 1940. gadā. Viņam uzdots vadīt māksliniecisko pašdarbību Liepājas Flotes namā. Kā speciālistu, kas izaudzis padoņņu teātrī, viņu aicina uz Rīgas Krievu drammas teātri. Viņa režijā sagatavots V. Guseva «Slavas» inscenējums ir pirmais darbs, ar ko šai teātri ienāk padoņņu māksla.

Nodēvētais fašistu iebrukums pārtrauc veiksmīgi iesāktu darbu. Mihails Pjarns stājas cīņā rindās dzimtajā Leningradā. Pēc demobilizācijas viņš atgriežas Rīgā vecajā darba vietā. Viņa vadībā iestudētas daudzas izrādes, kuru vidū, kā saka pats jubilārs, bijušas gan labākas, gan sliktākas. Divarpus gadus viņam nākas pildīt arī teātra direktora pienākumus.

Pašlaik viņš strādā Muzikālās komedijas teātrī, kur savu ilgā darbā ieviegrināto roku jau parādījis «Auklīnās», «Kāzu ceļojuma» un «Zilā huzara» inscenējumos.

Jubilāra turpmākajos darba plānos paredzēts iestudēt «Silvu», klasisko vodevilu «Levs Gurits Špiķīns» un «Skaisto Helenu». Šajos un vēl daudzos citos inscenējumos Mihails Pjarns varēs likt līdizlīdzināt darba gaitas uzkrāto pieredzi.

Jauni inscenējumi republikas teātros. 1. attēls: skats no V. Sekspira trāģēdijas «Karalis Līrs» LPSR Valsts Krievu drammas teātrī. Galvenās lomās — LPSR Tautas māksliniece J. Jurovskis (karalis Līrs) un A. Isajeva (Kordellija). 2. attēls: skats no V. Dichovičļa un M. Slobodskojas vodevija-apskata «Kur ir tā iela, kur ir tas nams» Leona Paegles vārdā nosauktajā Valsts drammas teātrī. No kreisās — V. Tērgis, Ed. Sukurs, A. Martinsons, A. Skrodele, M. Adamova (telcēji), A. Skudra (Galočka) un I. Kalēja (teicēja).

Jauni inscenējumi republikas teātros. 1. attēls: skats no V. Sekspira trāģēdijas «Karalis Līrs» LPSR Valsts Krievu drammas teātrī. Galvenās lomās — LPSR Tautas māksliniece J. Jurovskis (karalis Līrs) un A. Isajeva (Kordellija). 2. attēls: skats no V. Dichovičļa un M. Slobodskojas vodevija-apskata «Kur ir tā iela, kur ir tas nams» Leona Paegles vārdā nosauktajā Valsts drammas teātrī. No kreisās — V. Tērgis, Ed. Sukurs, A. Martinsons, A. Skrodele, M. Adamova (telcēji), A. Skudra (Galočka) un I. Kalēja (teicēja).

ŠONEDĒĻ

Sodien Filharmonijas koncertzālē koncertlekcija «Armenijas PSR muzikālā kultūra». Lektore L. Krasinska. Sākums plkst. 12.

° LVU aulā Emīla Džaripa dziesmu vakars. Dzied LPSR Valsts koris. Galvenais diriģents J. Dūmāns. Diriģents D. Gailis. Kormelstare D. Graubiņa. Piedalās A. Vanags un A. Valdenā. A. Darkevica ievadvārds. Sākums plkst. 20.

22. novembrī Latvijas Padoņņu mākslinieku savienībā gleznotāju sekcijas sākums. Sākums plkst. 18.

° ZA Fundamentālajā bibliotēkā. Komunālajā ielā 4. A. Vēriņa referāts «Zinātne — reliģijas ienaidnieks». Pēc referāta A. Upīša vienclēns «Kad tas kungs paklausā» ZA dramatiskā kolektīva izpildījumā. Sākums plkst. 18.15. Bibliotēkā atklāta izstāde par tēmu «Zinātne un reliģija».

° LPSR Valsts Krievu drammas teātrī V. Sekspira trāģēdijas «Karalis Līrs» pirmizrāde. Sākums plkst. 20.

° Mākslas darbinieku namā komponista Jēk. Medija radošā darba vakars. Sākums plkst. 20.

23. novembrī Latviešu un krievu mākslas muzeja republikas mākslinieku darbu rudens izstādes izrādīšana. Sākums plkst. 14.

° Latvijas Padoņņu rakstnieku savienības kluba telpās Latvijas Padoņņu mākslinieku savienības biedru un kandidātu pilsapūce, ierašanās obligāta. Sākums plkst. 20.

24. novembrī Filharmonijas koncertzālē simfoniskais koncerts. Piedalās LPSR Radio simfoniskais orķestris. Diriģents LPSR Nopelniem bagātais mākslinieks. Staļina premijas laureāts A. Jansons. Solists S. Muradovs. Programā Čaikovska simfonija «Manfreds». Grīga koncerts klavierēm ar orķestri. Grīga «Simfoniskās dejas». Sākums plkst. 20.

26. novembrī Arodiedību Kultūras namā. Amatū ielā 3/5. LPSR Valsts filharmonijas estrādes viesizrādes brigādes atskates koncerts. Sākums plkst. 20.

27. novembrī Konservatorijas zālē LPSR Nopelniem bagātā mākslas darbinieka prof. V. Zosta klavieru klases audzēkņu vakars, veltīts Beethovenam jaunrādē. Sākums plkst. 19.30.

° Arodiedību kultūras namā tematiskais vakars «Par veselīgu sadzīvi». Piedalās republikas laikrakstu feļetonisti un mākslas meistari. Sākums plkst. 20.

EIROPAS ALTERNATĪVA

Padoņņu valdības pēdējā nota, kas liek priekšā šā gada 29. novembrī Maskavā vai Parīzē sasaukt visu Eiropas valstu un ASV pārstāvju konferenci kolektīvas drošības sistēmas radīšanai, atstājusi dziļu iespaidu visplašākajās apzinātās Eiropas austrumos un rietumos. Padoņņu nota devusi izšķirošu triecienu rietumu diplomātiem, kuriem atkarības mūsu kontinentā liktenis. Ja jau Francijas valdībai steigā leņķadzējās garantiju pret savu Bonnas sabiedrotu, tad jo vairāk patiesas garantijas būs jārada mieru mīlošajām Eiropas tautām.

Bridinot rietumvalstis, kas viņu politiskās ledzīvniecības grozīs visu stāvokli Eiropā, un ievērojot ārkārtējo steigu, kādu piekopi imperialisti sava jaunā militārā bloka realizēšanai, PSRS valdība ierosinājusi vēl šo mēnesī sasaukt Viselropas apspriedi. Nonaūsi strupceļā un atklāti bridināt par varmācības radīšanas politikas novēršanai, rietumu diplomāti sākumā centās legalizēt, ka PSRS priekšlikumi «neesot realistiski» (Mendess-Franss), bet vēlāk, ka tie fiziski nav «tik ātri» realizējami (Dž. F. Dalless).

Rūnājot par šiem iebildumiem, gribas jautāt: vai tiešām Francijas valdības galva uzskata, ka reālistiskāk ir šodien, 10 gadu pēc kara, Eiropas sirdi atdzimdināt jaunu hiterisku varmācību? Kādi reāli pamati ir šim plānam, kuru nosoda visas Eiropas tautas un to vidū arī vācu tautas absolūtais vairākums, kurš saprot, kādā nacionālā katastrofā Vāciju grib ievērst Parīzes līgums? Cik «realistiska» ir šī politika, pirms nepilnām trim mēnešiem pārkāpīti pierādīja EAA līguma izpildīšanu Francijas Nacionālajā sapulcē, kura atspoguļoja franču tautas viedokli. Jeb varbūt Francijas premjers domā, ka franču tauta mainījusi savu viedokli un šodien stāv par to, ko kategoriski noraidīja pirms 10 nedēļām? Skiet tomēr, ka reālistiskiem politiķiem jāprot atšķirt tautas no politikāpēm, kuri kā vēja rādītāji maina savu pozīciju...

Toties Eiropas apspriedē ir reāla tāde, ka to vēlas tautas, tāde, ka tā vienīgā var novērst varmācības radīšanu un līdz ar to jauna kara draudus.

Misters Dalless, nespējams tieši norādīt konferences ideju (jo baidījās vēl vai-

dzīvotas valstis, kas jau reiz emagi cieņtušas no vācu militarisma agresijas, kuru izauklēja Londonas, Vašingtonas un Parīzes samierinātāji).

Ja šodien daži rietumu laikraksti vēl turpina propagandēt «nopletnas sarunas», bet tikai «pēc Parīzes vienošanās ratificēšanas», tad tie, acīm redzot, pārprot radušos stāvokli: mieru mīlošās tautas nebūs statisti, kad Eiropā risināsies notikumi, no kuriem atkarības mūsu kontinentā liktenis. Ja jau Francijas valdībai steigā leņķadzējās garantiju pret savu Bonnas sabiedrotu, tad jo vairāk patiesas garantijas būs jārada mieru mīlošajām Eiropas tautām.

Bridinot rietumvalstis, kas viņu politiskās ledzīvniecības grozīs visu stāvokli Eiropā, un ievērojot ārkārtējo steigu, kādu piekopi imperialisti sava jaunā militārā bloka realizēšanai, PSRS valdība ierosinājusi vēl šo mēnesī sasaukt Viselropas apspriedi. Nonaūsi strupceļā un atklāti bridināt par varmācības radīšanas politikas novēršanai, rietumu diplomāti sākumā centās legalizēt, ka PSRS priekšlikumi «neesot realistiski» (Mendess-Franss), bet vēlāk, ka tie fiziski nav «tik ātri» realizējami (Dž. F. Dalless).

Rūnājot par šiem iebildumiem, gribas jautāt: vai tiešām Francijas valdības galva uzskata, ka reālistiskāk ir šodien, 10 gadu pēc kara, Eiropas sirdi atdzimdināt jaunu hiterisku varmācību? Kādi reāli pamati ir šim plānam, kuru nosoda visas Eiropas tautas un to vidū arī vācu tautas absolūtais vairākums, kurš saprot, kādā nacionālā katastrofā Vāciju grib ievērst Parīzes līgums? Cik «realistiska» ir šī politika, pirms nepilnām trim mēnešiem pārkāpīti pierādīja EAA līguma izpildīšanu Francijas Nacionālajā sapulcē, kura atspoguļoja franču tautas viedokli. Jeb varbūt Francijas premjers domā, ka franču tauta mainījusi savu viedokli un šodien stāv par to, ko kategoriski noraidīja pirms 10 nedēļām? Skiet tomēr, ka reālistiskiem politiķiem jāprot atšķirt tautas no politikāpēm, kuri kā vēja rādītāji maina savu pozīciju...

Toties Eiropas apspriedē ir reāla tāde, ka to vēlas tautas, tāde, ka tā vienīgā var novērst varmācības radīšanu un līdz ar to jauna kara draudus.

Misters Dalless, nespējams tieši norādīt konferences ideju (jo baidījās vēl vai-

rāk kompromitēties kā sadarības ienaidnieks), apgalvo, ka «fiziski nav iespējams tik ātri sapulcēties Maskavā vai Parīzē». Lai būtu atļauts misteram Dallessam atgādināt, ka viņš vajadzības gadījumā «fiziski spēja» 24 stundās (!) sasaukt apspriedi Parīzē vai Londonā.

Ja jau, kā apgalvo amerikāņu prese, decembrī parlamentos sāksies Parīzes līguma apspriešana un ratificēšana, tad, dabiski, Viselropas konferencē jānotiek agrāk, iekams Rietumu savienības radīšana ar visām no tās izrietošām sekām nebūs galīgi izjaukusi Eiropas problēmu un, vispirms, Vācijas problēmas miermīlīgā noregulēšanas iespēju.

Rietumvalstu valdības vēl nav atbildējušas uz PSRS 13. novembra notu. Pagaidām tās aprobežojušas tikai ar pusoficiālu atbildi, kuru uzdevums sagatavot sabiedrisku domu norādīšanai atbildē. Bet šī taktika jau izraisījusi sašutuma vētru Rietumvalstīs valstu visplašākajās aprindās. Francijā, Anglijā, Rietumvācijā daudzi redzami buržuāziskie politiķi izteikušies par piedalīšanos Viselropas apspriedē. Kā ziņo, Francijas Nacionālās sapulces ārlietu un nacionālās aizsardzības komisijas radušās nepārvaramas grūtības Parīzes līguma izskatīšanā. Pret Parīzes līguma nostājusies Rietumvācijas sociāldemokrātiskā partija, daudzus tā punktos noraida pat Adenauera koalīcijas partiju līderi. Francijas socialistiskās partijas kongress vairāk nekā 20 procentu delegātu izteicās par nevēlēšanos sarunām ar PSRS. Pret Londonas vienošanos balsoja 42 procenti liberālu deleātu nesenajā partijas konferencē. Par Anglijas piedalīšanos Viselropas apspriedē šīs dienas izteicās pazīstamais angļu politiķis — Anglijas līgudzīģais pārstāvis Drošības Padoņē Koneis Jangers. Daudzi buržuāziskie Rietumvācijas laikraksti aicina pieņemt PSRS priekšlikumus, kā «pēdējo iespēju novērst austrumu spēka politikas atbildi uz rietumu spēka politiku».

Eiropas grūtāja stundā, kad miera ienaidnieki grib atdzimdināt tās tradicionālo kaprāci — vācu militarismu, liela sociālisma lielvalstis ne tikai bridina sirmo kontinentu, bet arī, paverot tam alternatīvu ceļu uz mieru un kolektīvu drošību, mobilizē tā varenos spēkus izšķirošam pretšaram pret fašismu un karu.

Literāts

Pasākums, kas pelna ievēribu

14. novembrī Konservatorijas zālē notika kupli apmeklēts šogad pirmais Konservatorijas rīkotais koncerts-lekcija no cikla «Rietumvalstīs komponistu darbu izlase».

Koncertā bija pārstāvēti 18. gadsimta spilgtākie komponisti skandarbī — lielā polifoniskās muzikas meistars J. S. Bacha, viņa muzikas stila līdzgaitniece Hendeļa, drošā operas reformatora Gluka un dzīves skaistuma dzidrāko izjūtu pārpilnās Mocarta kompozīcijas. Šo komponistu lielāku formu skandarbī diemžēl, mūsu republikas koncertestradēs atskan pārāk reti. Tā Filharmonijas koncertos pēdējos gados bijusi iespēja noklausīties tikai pāris skandarbī, kas pārstāvēti 18. gadsimta bagātīgo muzikas klāstu. Liekas, Filharmonijas vadība atzīst, ka atskaņošanai cienīgās kompozīcijas Vakarēropas muzikas klasiķi iesākas tikai ar Beethovenu, bet iepriekšējie komponisti nepelna, ka viņu darbus atskaņotu biežāk. Taču klausītāju interesi par Rietumvalstīs klasiķiem 18. gadsimta skandarbīem pārliecinoši pierādīja kā tiešais klausītāju skaits, tā arī viņu patiesā atsauce koncertlekcijā izpildītajiem skandarbīem.

Jāprecizējas par Konservatorijas vadību, kas šovos atklātajos koncertos un lekcijās plānojamie vietu iegādāties arī jau minēto komponistu darbiņus. Bagātīgo programmu viss izpildītāju kolektīvs — Konservatorijas stīgu orķestris un solisti diriģenta Leonida Vignera vadībā — bija gatavojis ar lielu mīlestību un rūpību.

J. S. Bacha skandarbī pārstāvēja koncerts trīs klavierēm re-minora orķestra un solistu Rimas Bulles, Konstantīna Blumentala, Marka Sluckova izpildījumā. Atskaņojumu raksturoja salīdzināms pianistu un orķestra ansamblis, cildena vienkāršība un precizitāte izpildījumā, kur jo

sevišķi izcēlās pirmo klavieru partijas izpildītājs R. Bulle labi frazētā, pilnskaņīgā spēlē.

Tikpat veiksmīgs bija arī Hendeļa Concerto grosso Nr. 6 sol-minora izpildījums, kur katrai no piecām daļām atrasts Hendeļa muzikālā raksturīgais izteikums — no elegāntām skumjām līdz heroiskai pacilātībai, spīgti izcelts muzikas polifoniskā stila viļņojums.

Koncertā atskanotajos fragmentos no Gluka operas «Orfejs» sevišķi ar dziedāja operas emocionālo spēku un balsis tembru izcēlās Leonardas Daines izpildītā Orfeja arļa. Orķestra priekšējā daļā paša nosaukuma operas 2. cēlņa otrai alnai flautas solo atskaņoja students Kristis Orna. Kaut arī muzikas kopspēlā bija labs, viņa izpildījumā gribējās dzirdēt vairāk pūlstošas dziedāšanas un izteiksmīguma.

Noslēgumā Mocarta serenādē «Mazā nakts muzika» stīgu orķestris visā pilnībā atklāja šī skandarbī muzikas vieglumu un gracijs.

Koncerta lektors, Jēkabs Vitoliņš sniedza īsus paskaidrojumus par atskaņotajiem skandarbīem, izskaidroja to formu, formu vēsturisko izcelsanos, raksturoja 18. gadsimta Rietumvalstīs muzikas kultūru, kā arī iezīmēja attiecīgo komponistu darbiņus galvenās līnijas. Taču liekas, ka izklāstamā viela bija par daudz. Grūti ievērtēt vienā lekcijā veselu četru tik izcilu komponistu dzīves, skandarbī, muzikas stila izskaidrojumu. Arī klausītājiem, kuriem trūkst dziļāku priekšzināšanu, grūti izvērtēt tik lielu viela daudzumu.

Alzvadot pirmo Konservatorijas koncertlekciju un sagaidot nākošos, gribas ticēt, ka to mākslinieciskā kvalitāte, kas patiecoties izpildītāju entuziasmam un centībai bija augstā līmenī, nepazemināsies un, ka neatlabs arī klausītāju interese un atsauce.

S. Stumbrs

Uz jauna ceļa

MEI LAN-FANS

Kīnas teātra mākslai ir gara vēsture un bagātīgs mantojums; tā attīstījies vairākus gadsimtus un tikai mūsu dienas sasniegusi samērā apmierinošu stāvokli. Tā izaugusi no tautas mākslas, tautas masas mīl to, tai ir stingrs un drošs pamats tautā.

Pēc Kīnas atbrīvošanas Tautas valdība, redzot, cik populāra ir teātra māksla plašajās tautas masās, vēlējta tai lielu uzmanību, vadīja un virzīja to, jo teātra mākslas nozīme agitatīvajā un audzināšanā ir milzīga. Taču nebija nemaz tik vienkārši panākt, lai māksla, kas dzimusi vecajā sabiedrībā, kalpotu jaunajai sabiedrībai.

Teātra pārvēidošana un tā darbinieku pāraudzīšana nav šķērsmas viena no otras. Pēdējos gados Tautas valdības aktīvā palīdzība un vadība, norādot pareizu mūsu kultūras attīstības virzienu, kā arī mākslas darbinieku pastāvīgais neatdalīgais darbs vainagojies ar nopietniem rezultātiem. Tagad jau nav to grūtību, kādas bija tautas vairs dibināšanas pirmajā periodā. Tagad jau nevienam vairs nešaubas, ka teātra mākslai paverušās plašās perspektīvas.

Dažās kīniešu teātra vecajās lūgās izcelti tautas tradicionālā nacionālā tūkumi — patriotisms, brīvības mīlestība, pretestība agresoriem un apspiedējiem utt. Citās lūgās cildināta feodālās sabiedrības verdziskā morāle, bailes, mežonība, mistika un citas īpašības, kas nodara tautai ļaunu. Trešās grupas lūgās līdzās pozitīviem momentiem ir ne mazums vecā, savu laiku pārdzīvojušā, nederīgā. Pašlaik mums nenogurstoši jāstrādā, lai atdalītu labo no sliktā, lai izmantotu šo labo, bet sliktu atmetu.

Piemēram, stāsts par Cīnu ierēdni Bao Čēnu, kurš izpērk savu vānu tautas priekšā, vairākus gadsimtus izplatījis tautas masās un gūst ļoti lielus panākumus uz skatuves. Šis stāsts kļuvis populārs tāpēc, ka tajā parādīta tautas pretošanās feodālajam režīmam. — tas satrīcis formā atmasko feodālās sabiedrības valdoso aprindu pārstāvjus. Turpretim kādā citā lūgā — «Melnajās kalnos» — aprakstīts, kā tas pats varonis, kas bijis prasmīgs karošs, sarežģītu

jautājumu atrisinājis, dodas ceļojumā uz viņasauli, lai satiktos ar jau mirušo liecinieku, bez kura nav iespējams tikt skaidrībā par kādu šaubīgu gadījumu. Šī lūga ir kaitīga tautas masām, jo tajā ir daudz mistikas. Trešajā piāsi pazīstamajā lūgā — «Generālis Jans apciemo māti» — pastāstīts par to, ka generālis, kas piedzīvojis sakāvi un padevisies ienaidniekam, ar paša sievas palīdzību gūst iespēju nokļūt dzimtenē un apciemo savu māti, bet pēc tam atkal atgriežas pie verdzinātājiem. Šajā lūgā parādīta ģenerāļa godprātība pret māti un viņa uzticība sievai, bet tas varonim trūkst nacionālās pašcieņas.

Sāda veida lūgām ir nelāga ietekme uz skatītājiem. Viss, kas pazemo tautas garu, viss mistiskais, kas ir kaitīgs tautai un tās apziņai, jāatmet.

Pārbaudot un pārveidojot vecās lūgas un radot jaunas, jābūt ciešam kontaktam starp pieredzes bagātiem darbiniekiem un jaunatni, kas ienākusi mākslā. Lai konsekvēnti realizētu šo kursu, Kultūras ministrija nodibinājusi Centrālo teātra zinātniski pētniecisko institutu un Teātra pārvēidošanas komiteju; arī perifērijā nodibināti attiecīgi organi. Pie visām Visķinas literatūras un mākslas darbinieku apvienības nodalām speciāli nodibinātas iestādes, kas nodarbojas ar teātra pārvēidošanas jautājumu studēšanu un vada šo darbu perifērijā.

Pašlaik teātros jau uzved ne mazumu pārstrādātu vecu lūgu. Sākumā šajā darbā nācās sadurties ar grūtībām: reaktoriem, kas nodarbojās ar veco lūgu pārstrādāšanu, bija maz pieredzes; teātru darbinieki un skatītāji bija pieraduši pie vecajām lūgām un nelabprāt uzņēma tās pārstrādātā, bieži vien vienkāršotā veidā. Kā vien, tā otri un trešie ne visai tiecēja, ka šim darbam ir nopietns rak-

sturs. Bet ar laiku uzkrājās nepieciešamā pieredze, un daudzu diskusiju un strīdu rezultātā, kuros aktīvi piedalījās arī teātra darbinieki un skatītāji, darbu lugu rediģēšana pakāpeniski ievirzījās normālā gultnē.

Lugas ar novecojušu saturu, kas nav pārveidojamas, attiecīgās organizācijas perifērijā nenodēdz uzvest teātros. Ļoti daudzi teātra darbinieki līdz ar viņu politiskās apziņas izaugsmi paši brīprātīgi atsakās no šim nevajadzīgajām lūgām. Piemēram, slavenais skatuves mākslinieks Čou Si-fans svītrojās savā repertuārā lūgu «Slepķavība templī» (šajā lūgā konfucianisma morāles garā uzaudzināts dēls, iztopot mātē, nogalina mīļoto sievu). Skatuves mākslinieks Li Sao-čuns atteicās no lūgas «Vāzas», kura attēlota nodevējs Huan Tjan-ba, kas kapituleis ienaidnieka priekšā un dizot ar uzvaru par Dou Er-dunu — godīgu cīnītāju pret valdosaļa šķirām.

Te gribu pateikt, kāpēc esmu izmetis no sava repertuāra lūgu «Uzvarētāis tēģis». Vairāku gadu desmitu laikā pārņemams galvenās lomas agrāko tēlofāju tehnisko meistarību, es turpināju patstāvīgi strādāt, veidojot lūgas centrālo tēlu, un vēlīju tam daudz laika un

pūļu. Esmu daudz reizi piedalījies šīs lūgas izrādēs ārzemēs, un skatītāji to uzņēma ļausmīgi. Bet tagad esmu nācis pie atzīšanas, ka zemnieku revolūcionārā vadītāja nogalināšana, ko izdara Fei Čēn-e, izdabājot reakcionārajiem valdniekiem, ir vergu morāles izpausme, kurai nav vietas uz skatuves; es sapratu, ka šāda veida lūgas ir kaitīgas, un apņēmīgi, bez nožēlas izmetu to no sava repertuāra.

Pālabam klasiskā teātra repertuārs gandrīz pilnīgi atbrīvojies no lūgām ar antipatriotisku, feodālu un mistisku saturu un reizē arī no lūgām, kas sludina mežonību, visāda veida šausmas un izvirtību.

Pēdējos gadus teātra darbinieki, neapūdamī pūļu, strādā, realizējot priekšsēdētāja Mao Cze-duna lozungu, ka, atmetot veco, jāpaver ceļš jaunajam. Mēs atbrīvojam teātra mākslu no sēnālām un saglabājam vērtīgos graudus. Vecā repertuāra lūgas, tādas kā, piemēram, «Zvejnieka atbēdība», kuras temats ir cīņa pret apspiedējiem, vai patriotiskā lūga «Mu Lan armijā», tāpat arī lūga par cīņu pret okupantiem — «Pretestība», pašlaik tiek uzvestas gandrīz bez labojumiem.

Tautas lieliskās leģendas, kas pārstrādātas lūgās, ir vērtīgi ieguldījums teātra mākslas dārgumu krātuvē. Skatītājam patīk, piemēram, tādas lūgas kā «Lan Sap-

bo un Čzu In-tai», kas vēsta pret ļaunības feodālo sistēmu; «Men Czan-čju» — lūga par cīņu pret apspiedējiem; «Gans un audēja» — lūga, kurā cildināts darbs. Notikumi, kuros caurstrāvo patiesas, skaidras jūtas, neapšaubāmi var saistīt skatītāja simpatijas. Tā darba gaitā, kas noris, pārveidojot teātri, mēs vērsimies pret antievsturisku un antirealistisku pieeju šādu lūgu pārstrādāšanā. Tā, piemēram, tika kritizēti un izlaboti lūgu «Leģenda par balto čūsku» un «Gans un audēja» jaunie varianti. Šīs lūgas bija grūti tuvināt tagadējām laikmetam, apveltījot tālas pagātnes personāžus, turklāt pilnīgi mehāniski, ar mūsu laikabiedru pasaules uzskatu.

Savā darbā mums jāatjauno šīs tautas leģendas visā to skaidrajā un brīnumpildīgajā vienotībā, saudzīgi saglabājot tradicionālos motīvus, to bagātību un krāšņumu.

Teātra mākslas pārvēidošanā liela nozīme ir konkursum un festivaliem, kas ieguvuši pilsonu tiesības Kīnas teātra dzīvē. 1950. gada rudenī galvaspilsētā sarīkoja Visķinas teātra darbinieku konferenci, kurā piedalījās no visām Kīnas malām atbraukušie teātra darbinieki un vadību biedri, kas nodarbojas ar teātra pārvēidošanas jautājumiem. Konferencē tika pieredzes apmaiņas kārtībā sniedza daudzas izrādes. Visā Kīnā pavadīja svētkus (Jaungada svētku pēc mēnes kalendāra) laikā rīko teātra festivālu un konkursus.

Tautas plašās masas mākslai ir tas pats, kas zeme ziediem un kokiem, bet Tautas valdības palīdzība un vadība — saules gaissma un lietus. Teātra mākslai mūsu zemē, ko vada biedrs Mao Cze-duns, ir patiešām neloģizmas perspektīvas.

Kīniešu tauta mīl teātri, un skatītāji dažkārt nopietni kritizē tēlojājus. Agrāk skatītāji izvirzīja aktieriem tikāli tīri formālas prasības: aktierim bija jābūt dziedēt un jātēlo, un bieži vien skatītāji bija tiecēnīgi kādu lomu vieinīgi mākslinieciskā tēlojuma lieliskās tehnikas dēļ.

Var uzrakstīt veselu grā-

matu par to, kādus pazemojumus, apvainojumus un ekspluatāciju skatuves māksliniekiem nācās piedzīvot vecajā sabiedrībā. Pagātnē teātra izrādes lielāko tiesu bija vienīgi priecā, priecā dīkdeniem, un darbaļauzā plašās masas nevarēja tikt uz tām. Skatuves mākslinieku sabiedriskais stāvoklis un valdoso šķiru attieksme pret tiem skatītāju neinteresēja.

Tagad stāvoklis ir pavisam citāds. Par pagātnes mantojumu kļuvis nevajadzīga izrēķināšana pret aktieriem, pagājuši arī tie laiki, kad teātra māksla bija nedaudzu cilvēku izprīceja un privilēģija. Tagad aktieri ir cienjami mākslas darbinieki. Pieaugusi teātra darbinieku autoritāte tautas acīs; arī valdība vēlti viņiem lielu uzmanību. Daži aktieri piedalījās augstākā politiskā organā — Tautas politiskās konsultatīvās konferencēs darbā. Ļoti daudzi teātra darbinieki piedalījās tautas pārstāvju konferencē darbā, daudzi strādā kultūras un izglītības iestādēs. Visā darbā, ko veic, reorganizējot teātri, vispirms ņem vērā pašu teātra darbinieku domas. Tajā pašā laikā pilnīgi mainījies arī skatītāju sastāvs teātra zālē. Izrāžu apmeklētāji lielum lielais vairākums tagad ir strādnieki, zemnieki un kareivji.